

EKONOMİ POLİTİK

Kapitalizmin 1980 Dönemeci ve 12 Eylül 2010

Erinç Yeldan, 8 Eylül 2010

Devrimci 78'liler Federasyonu ve **Akademi '78** 12 Eylül askeri darbesinin otuzuncu yıl dönümü nedeniyle Çankaya Belediyesi Çağdaş Sanat Merkezi'nde *12 Eylül Utanç Müzesi* adıyla dönemin güncel tarihini içeren bir tarihsel belgelik oluşturdu. Buna ek olarak bir dizi panel, konferans ve sanat gösterileriyle sürdürülmekte olan etkinlikler, Türkiye kapitalizminin 1980 dönüşümünün tarihsel belleğini gelecek kuşaklara aktarmayı hedeflemekte ve bu hedefi tarihsel bir görev olarak değerlendirmektedir.

***

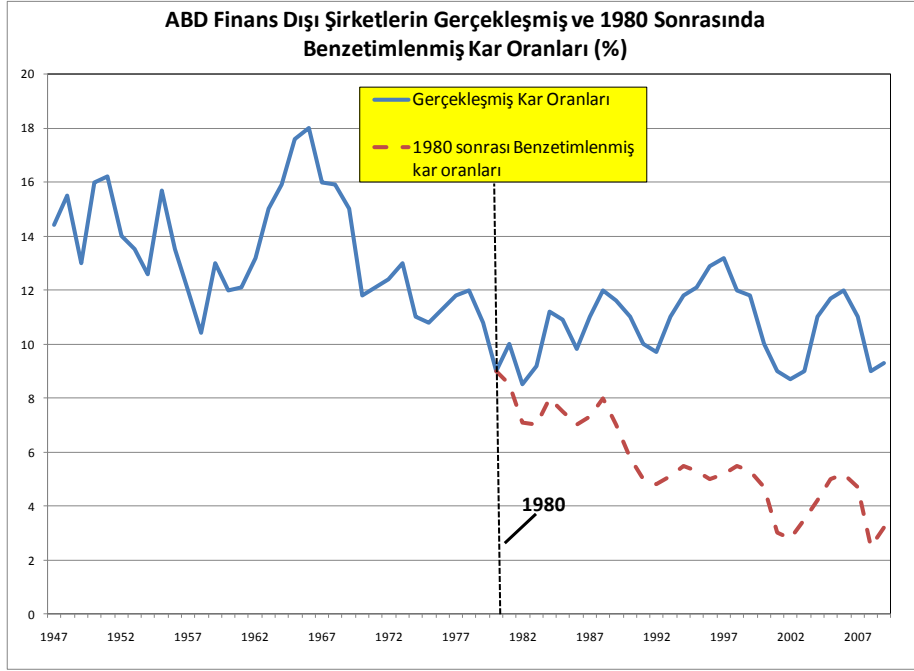
12 Eylül 1980 dönemi elbette ki, resmi söylemlerde öne sürüldüğü üzere, "*sağ-sol kavgalarının üniversite kantinlerinden, sokaklara yayılması*" hadisesinden ibaret değildir. 12 Eylül her şeyden önce, ülkemizde 60'lı ve 70'li yıllarda yükselen çağdaşlaşma ve demokratikleşme hareketlerinin önünü kesmek ve emeğin kazanımlarının geriletılarak, ülkemizi uluslararası işbölümü içerisinde taşeronlaştırılmış bir ucuz işgücü deposu haline dönüştürmeyi amaçlayan emperyalist neoliberal küreselleşme sürecinin önemli bir parçasıdır.

Burada vurgulanması gereken çok önemli bir husus, 1980 dönüşümünün aslında sadece Türkiye'ye özgü olmadığı ve daha genel anlamda küresel kapitalizmin içinde bulunduğu krizi aşabilmek için tüm dünyada uygulanmakta olan neoliberal/muhafazakar politikaların bir parçası olduğu gerçeğidir.

Küresel kapitalizm 1970'lerin sonunda içine sürüklenmiş olduğu krizi aşmak için en başta hegemonik merkezi olan ABD ve İngiltere'den başlayarak emekçilerin ücret ve sosyal kazanımlarını geriletecek ve sermayenin karlarını koruyacak bir dizi önlemleri uygulamaya koymayı amaçlamaktaydı. Bu dönüşüm, ABD'de Ronald Reagan, İngiltere'de de Margaret Thatcher'in siyasi önderliğinde "*başka alternatifimiz yok*" sloganıyla baskı ve anti-demokratik yöntemlerle dayatılan özelleştirme, esnekleştirme ve kuralsızlaştırmaya yönelik muhafazakar politikalar sonucunda gerçekleştirilmiştir.

1970'lere gelindiğinde sermayenin birikim olanakları tükenmiş, karları gerilemiş ve küresel kapitalizm derin bir krize sürüklenmiş durumda idi. Bu krizi ertelemek ve aşabilmek için karların korunması ve sürdürülebilmesi önemliydi. Söz konusu neoliberal politikalar ücretlerin geriletilmesi ve finansal rant oyunlarının serbestleştirilmesi aracılığıyla gerçekleştirilebildi.

Aşağıdaki şekil bu olguları özetlemektedir. Şekil Amerika'lı Marxist ekonomist-sosyolog Anwar Shaikh'in yeni bir çalışmasına dayanmaktadır.(*). Şekilde ABD finans dışı (sanayi) şirketlerinde ikinci dünya savaşı sonrasında kar oranlarının seyri sergilenmektedir. 1970'ler boyunca kar oranlarının düşme eğilimi şekilde açıkça izlenebilmektedir.

Şekil’de Anwar Shaikh’in çok ilginç bir başka verisi daha yer almaktadır: eğer söz konusu neoliberal karşı devrim gerçekleştirilmeseydi ve ABD’de ücretlerin seyri 1980 sonrasında da aynı tempoda sürdürülseydi kar oranları ne olurdu? Bu varsayım, şekilde 1980 sonrasında kesik çizgilerle benzetimlenen kar oranları aracılığıyla izlenebilmektedir.

Şekil’deki verilerden çıkartılacak sonuçlar son derece nettir. ABD’de 1980 sonrasında izlenen emek aleyhtarı muhafazakar politikalar meyvesini vermiş ve Amerikan finans dışı şirketlerin kar oranlarındaki düşme eğiliminin önüne geçilebilmiştir. Shaikh’in hesaplamaları, ABD’de ücret patikasının 1980 sonrasında da aynı düzeyde sürdürülmüş olması durumunda sermayenin karlılığının hızla gerilemiş olacağını ve kar oranlarının yüzde 2’lere kadar düşeceğini vurgulamaktadır. Bu durum, kuşkusuz, küresel kapitalizmin merkezinde derin bir krize yol açacak bir gelişmeydi ve muhakkak müdahale edilmeliydi. Dolayısıyla, küresel çapta 1980 sonrasında uygulamaya konulmuş olan emek aleyhtarı neoliberal küreselleşme süreci, kapitalizmin kaçınılmaz krizlerini 1980 sonrasına öteleme telaşının ürünü olarak değerlendirilmelidir.

***

1980’nin neoliberal muhafazakar dönüşümü Türkiye’de de 12 Eylül faşizminin anti-demokratik uygulamaları aracılığıyla sürdürülmekteydi. 12 Eylül darbesini izleyen günlerde, bir yandan emeğin politik ve sendikal örgütleri yasaklanır ve on binlerce yurtsever, demokrat, aydın ve işçi lideri cezaevlerinde işkence görür iken; bir yandan da ulusal ekonomimiz Dünya Bankası ve IMF uzmanlarınca hazırlanan *yapısal uyum programları* uyarınca, serbestleştirme, özelleştirme ve kuralsızlaştırma yoluyla küresel kapitalizmin yasalarına tabi kılınmaktaydı. Bu süreçte en ağır darbeyi de emeği ile yaşayan sınıflar almıştı.

Ancak 12 Eylül 1980 dönüşümü sadece emek gelirlerinin bastırılması ve sermayenin karlarının sürdürülmesi ile sınırlı kalmayacak, bunun da ötesinde, Cumhuriyet kurumlarının tasfiyesini amaçlayan gerici-dinci örgütlenmelerin de önünü açarak, ülkemizi “*Büyük Orta Doğu Projesi*” benzeri siyasi dönüşümlere hazırlayacaktır. 12 Eylül 2010 referandumu ile dayatılmakta olan Anayasa değişiklikleri de söz konusu dönüşümü hızlandıracak ve yürütmenin yargıya tamamen egemen olması sonucunu doğuracaktır. Böylelikle emekçilerin kazanımlarının ve demokratik, laik, sosyal hukuk devletinin tümünden tasfiyesini amaçlayan politikaların uygulanmasında artık hiç bir engel kalmayacaktır.

Emekten, ulusal bağımsızlıktan ve cumhuriyetimizin çağdaş kazanımlarının korunmasından yana olan tüm yurttaşların 12 Eylül pazar günü referandumda oylarını bu bilinçle kullanmaları gereklidir.

Bkz. Shaikh, Anwar “The First Great Depression of the 21st Century” *Socialist Register*, Güz 2010, baskıda.